

Gyűjtő:

Gyűjtés ideje: 1968.

TART: SOMOGY NÉPRAJZI ÉS ÁLLÁSTOGLALÁS
JAVASLAT

8 lap

FOLYÓIRAT MUTATÓ: KAROSVÁR

SZAKMUTATÓ: XXXIII 1st,
XV

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁROZÁS

ATVEZETVE AZ EGYSÉGES LTK. 1153-AN TETELE ALÓL

1153

V Á Z L A T

RIPPL-RÓNAI MÚZEUM
Kaposvár, Rippl-Rónai tér
Telefon: 12-374 Postafiók: 70
HUNGARY

megyénk népművészetéről

a Somogy megyei Népművelési Tanács 1968. március
28-i ülésére

A népművészetben népünk alkotó tevékenységének azt a részét értjük, amelyben a széppé való formálás törekvése is megnyilvánul. A népművészet tágabb értelemben magába foglalja a parasztság művészi alkotóerejének minden megnyilvánulását, így a népköltészetet, népzene, népi táncagyományainkat, népi diszitőművészetet, és a népszokások esztétikailag megformált részeit. Az egyes népművészeti ágak legfontosabb összetevői a következők:

1. Népi diszitőművészet: szövés- /takács és paraszti/ himzés, fafaragás /pásztorok, földművesek és iparosok fafaragása/ építkezés, tojásfestés, viselet, egyéb népi kisértékek diszes darabjai: fazekas, szücs, szürcsabó, mézesbábos és gyertyaöntő, asztalos, konytykészítő, fésűs, szíjgyártó, késes, Kovács stb
2. Népzene: balladák, népdalok, gyermekjátékok dallamai, siratók, népi hangszerszólók és népi zenekarok, stb.
3. Néptánc: kanásztánc /egyes és páros/, verbunk /egyes, páros és négyes/, csárdás, lakodalmi táncok, /menettánc, söprütánc, üveges verbunk/, gyermekjátékok táncos része stb
- 4./ Népköltészet: népmese, mondák, /hiedelemtörténetek, betyártörténetek, eredetmagyarázó mondák, történeti hagyományok/ balladák, népdal szövegek, közmondások, szólások, gyermekjátékok.

5. Népszokások: családi ünnepek, jeles napok és a gazdasági élet szokásai.

A népművészet ápolásával, feldolgozásával megyénkben elsődlegesen a Rippl-Rónai Múzeum foglalkozik. Vegyük sorba az egyes feladatokat:

I. Gyűjtés

1./ A népi diszitőművészet területén a pásztorművészet a legkidolgozottabb rész, sokféle publikáció is jelent meg e témakörből. Tárgyi anyag szempontjából is ez a legteljesebb a Rippl-Rónai Múzeum gyűjteményében. A somogyi himzésekéről is jelentek meg figyelemreméltó cikkek, de még alapos felmérésre lenne szükség a somogyi öltés-kincs, mintakincs és alkalmazási terület körében. Tárgyi gyűjtésre is szükség van még főként a Koppány völgyében és Belső Somogyban. A takács és paraszti szövés és általában a népi kisiparok adatfelvétele feldolgozása teljesen hiányzik. Teljesen hiányos a műhelybe-
rendezések beszerzése, elsősorban fazekas, kalapos szakmákban. A szöttes gyűjtemény kielégítő, bár korántsem teljes ezért alapos kiegészítésre szorulna különösen a szövés-fonás eszközanyaga.

A népviselet adatainak és tárgyi anyagának további alapos kiegészítése ugyancsak hátra van még. A népi műemlékek felmérése a megye jelentős részére kiterjedt már, de teljes felmérése és feldolgozása mérnökökre, építészeti szakemberekre vár.

- 2./ A népzenei felméréseket a MTA Népzenei Csoportjának részéről Olsvay Imre végzi, jelenleg ~~is~~ gyűjtött anyaga már csak publikálásra vár.
- 3./ A somogyi néptánc-hagyományokról készült már alapos felmérés, és ez könyvalakban meg is jelent, kisebb helyi gyűjtőfeladatok azonban maradtak még, különösképpen a gyermekjátékok táncos anyagának felmérése vár még szakemberre.

4-5./ A népköltészet és a népi szokásanyag területén természetük-
ből adódóan adatgyűjtésekről van leginkább szó, de előfor-
dul tárgyi anyaga is /komapohár, lakodalmi jelvények,
bábtáncoltató, betlehen, stb /. Ez a terület is jóformán
teljesen feldolgozatlan. Különösen a mesegyűjtés nehéz
már a megyében, leginkább csak a volt cselédség körében,
eldugottabb pusztákon lelhetők fel a népköltészet e renek
darabjai.

A gyűjtőmunka feltételeiről:

Személyi feltételek:

A megyében csak egy főhivatású néprajzos szakember dolgo-
zik. /Baranya megye 5, Bács-Kiskun megye 6, Győr- Sopron
megy 3, Csongrád 5, Vas 2, Zala 2 néprajzost foglalkoztat./

Önkéntes gyűjtőink száma is viszonylag alacsony, minthogy
kevés a honismereti szakkörök száma is. A szakkörvezetők
tiszteletdíja rendkívül alacsony /kb. 150.- Ft./ *az honismereti szakkörök közül*
Elhanyagolt az ifjúsági pályázók nevelése, a labodi hon-
ismereti szakkörön kívül *egyetlen ifjúsági pályázó sincs. néhány*
Az iskolák igazgatóinak kellene többet tenniük e munka
felkarolására.

Tárgyi feltételek:

Elsőként kell megenliteni a muzeum raktározási problémáit. *Az egészre van a közeli nemzeti*

A rendkívüli zsúfoltság miatt /hiszen a raktár alapterü-
lete 80 m²; Mosonmagyaróváron pl. 600 m², Győrben 2.000 m²/
a meglévő anyagot sem lehet korszerűen tárolni. Ilyen kö-
rülmények között a ruhák megtűrődnek, *(ez az a járási)* a vasak rozsdásod-
nak, a fa szuvasodik. *(meg-megszáradnak)*

A muzeum rendelkezésére bocsátott néprajzi tárgyvásárlási
összeg /évi 6.000 Ft; Mohácson pl. 20.000 Ft,/ is minimá-
lis.

A muzeum a néprajzi gyűjtőmunkához szükséges technikai fel-
szereléssel rendelkezik, saját fényképész hiánya miatt a
kiállításokhoz szükséges nagyításokat sok sérüléssel tud-
ják elvégeztetni, mivel a KTSZ nem fordít elég gondot
a filmek megóvására

II. A feldolgozás, publikálás lehetőségei

1./ A népi diszitőművészet területén:

Kiadványok:

A kiadványtervekben mindenekelőtt az eddig beérkezett pályázatok anyagából kellene a legjobb részeket bevenni, főként a hínzés, a tojásfestés, a népi kismesterségek köréből. A somogyi népi műemlékek, népi építkezések köréből feltétlenül szükséges lenne tudományos és népszerűsítő szinten szakember munkáját kiadni. Mivel a múzeum kiadványi kerete az összes múzeumi területre 10 iv, és ebből évente legfeljebb 2-3 iv jut néprajzi területre, helyes lenne a népművészeti kiadványok nagyobb hányadának külön kiadása. Ebben a tömegszervezetek is nagy segítséget adhatnának. Így kellene kiadni egy somogyi hínzési mintakincs könyvet hínző szakköröknek, népművészeti képeskönyvet általános iskolai rajztanároknak.

Kiállítások:

Jelenleg a Rippl- Rónai Múzeum állandó tárlata, a balatonszentgyörgyi és buzásaki tájházak, az időszakos balatonlellei népművészeti kiállítás mutatja be népművészetünket. Ez mindenképpen kevés. A különböző tájegységek népművészetének bemutatására a különféle szempontokat egyeztetve következő javaslatokat tesszük:

- a/ a Balaton partján a szántódi komplexum helyreállítása.
- b/ Zánárdiban egy boltíves tornácu, Balaton-menti típusu ház első szobájának és konyhájának berendezése, a hátsó szoba faragónühelynek történő kiképzése. /Zánárdi, Ujsor 67. Hajdu Ferenc/

A faragónühely késő tavasztól kora őszig működhetne, és árusítással is foglalkozhatna. A két berendezett helyiség őrzésével és tárlatvezetéssel Piller Dezsős tanárt kellene megbizni, aki több mint egy évtizede gyűjti a környék néprajzi emlékeit, és kellő hozzáértéssel rendelkezik.

- c/ A siófoki népművészeti kiállítás problémáját végleg meg kell oldani.
- d/ Kaposváron javasoljuk egy mézesbábos /Sótényiék műhelye a Kanizsai utcában/ és egy fazekasműhely /Horváthék műhelye a Kanizsai utcában/ megvételét.
- e/ Be kellene rendezni egy zselici házat gazdasági épületekkel együtt Szennán, ugyanitt restaurálni kellene a református templomot.
- f/ Egy belső-sonogyi kiállítást kellene létrehozni Csurgón.
- g/ Anennyiben Kaposváron egy szabadtéri kiállítás megvalósulhatna /vagy Szentjakab, vagy a Keletivánfa-hegy és a Rómahegy közötti völgy/ fel kellene állítani dél-sonogyi házat gazdasági épületekkel, zselici házat, csökölyi házat, horvát-házat, szuloki német házat, egy haranglábat, egy malnot, néhány műhelyt, Balaton-nelléki kőtornácos házat, külső-sonogyi házat.

Filmek:

Csak a pásztornépművészetről szóló kisfilm van forgalomban a megye népművészetéről. Helyes lenne a Tolna megyei néprajzi kisfilm fesztiválhoz és a Zala megyei fotókiállításához hasonlóan nálunk is szorgalmazni ezt az ügyet. A sonogyi film és fotóklub, nagyobb anyagi és erkölcsi támogatásával ez a kérdés megoldható lehetne.

Képeslapok:

A törökkoppányi, a csökölyi, a szennai, a karádi, a buzsák-környéki, a sonogyszobi és sonogyudvarhelyi, darányi, ecsenyi, lakócsai, drávafoki viseletekről, valamint a legszebb népi műenlékekről a Képzőművészeti Alapon keresztül képeslapokat kellene forgalomba hozni.

Foglalkoztatottság:

Népművészeink foglalkoztatottságát jelenleg a HÍSZÖV és a Népi Iparművészeti Tanács végzi. A fazekasokat a kaposvári Agyagipari HTSZ látja el munkával. A siófoki Háziipari Szövetkezet 30 fő hínzót foglalkoztat. Kb. ennyire tehető a fafaragók foglalkoztatottsági száma is.

A foglalkoztatottság részleges, a megfelelő munkaalkalmak megteremtése nagyrészt a helyi tsz-ekre hárulna. A következő foglalkoztatottsági ágakat kellene megteremteni:

karádi központtal karádi hínzés,
törökkoppányi körzet keresztszenes hínzés,
Csurgó központtal belső somogyi szóttés, (
Lakócsa központtal délszláv szóttés,
Buzsák központtal buzsáki hínzés.

A faragók foglalkoztatottságának növelése elképzelhető lenne helyi ipari ingedélyek kiadásával.

2./ A népzene területén

Kiadványok keretében az eddigi gyűjtések eredményét kellene publikálni. Elsőként emlitenék Olsvay Imre kb. 10 évnyi anyagát, valamint Együd Árpád és Várkonyi Imre zenei gyűjtésének kiadását. Filmet kellene készíteni a élő népzeneészeinkről. A zeneiskola feldolgozó és gyűjtő szerepét növelni kellene, az erre alkalmas tanároknak szabadnapot kellene biztosítani.

3./ A néptánc területén

Együd Árpád és Tóth Tihánér gyűjtését ki kellene adni. Táncfilmeket kellene készíteni, fel kellene dolgozni Együd Árpád raktáron lévő filmjeit. A balatonföldvári Néptánc Fesztivál tárgyi feltételeit meg kellene javítani. Szorgalmazni kellene egy központi együttes létrehozását.

4-5/ Népköltészet, népszokások területén

Közzé kellene tenni dr. Eperjessy Ernő Belső-Somogyban végzett hiedelen-történeti gyűjtését. Ugyanigy kiadásra kerülhetne több önkéntes gyűjtő munkája is. Filmet kellene készíteni a na élő népszokásokról. /Kötcsei bucsu, nyárs-dugás, betlehenezés, lakodalom. Ezen kívül néhány jó adatközlőről, mesenondóról, népi költőről./

Knézy Judit

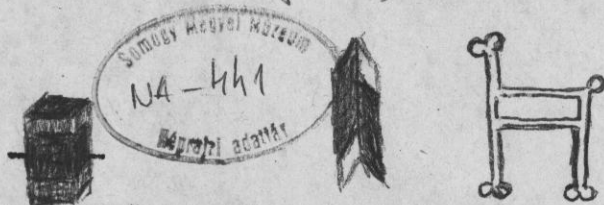
Állásfoglalási javaslat

a "Megyénk népművelésének helyzete és ebből eredő feladataink" című, a Somogy megyei Népművelési Tanács 1968. március 28-i ülésén szereplő témáról

- 1./ A Somogy megyei Népművelési Tanács szükségesnek tartja a népművészet nagyobb felkarolását, a népművészek és alkotásaik szélesebbkörű felderítését, a hagyományok eredményesebb ápolását. Ez a múzeum feladata, de ehhez a jelenlegi egy néprajzos nem elég. Ezért kéri a Somogy megyei Tanács Végrehajtó Bizottságát, tegye lehetővé újabb néprajzos szakember beállítását.
- 2./ A népművészet felderítésében és ápolásában sokat tehetnek a honismereti szakkörök. Ezért a Népművelési Tanács javasolja a művelődésügyi osztálynak, hogy szerveztessen nagyobb számban ilyen szakköröket a középiskolákban. Javasolja a járási tanácsoknak, hogy szorgalmazzák a honismereti szakkörök létesítését a felnőttek számára és az általános iskolákban is.
- 3./ A Népművelési Tanács javasolja a Somogy megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának, hogy az önkéntes néprajzi és nyelvjárási gyűjtők hálózatának kiépítésére, megszervezésére és működtetésére biztosítson egy álláskeretet, mely vagy a helyi történelmi archívum vezetőjeként működne, vagy valamely megyei intézmény /múzeum vagy a könyvtár/ keretében látná el ezt a feladatot, mely magába foglalná a népművészet önkéntes gyűjtőinek irányítását, összefogását is.
- 4./ A múzeumban már összegyűjtött népművészeti anyag tárolása nagy gondot okoz, mert kevés a tárolási férőhely. Ez nehezíti újabb anyag gyűjtését is. A gondok enyhítésére a Népművelési Tanács felkéri a művelődésügyi osztályt, vizsgálja meg, hogy Kaposvár környéki üresen maradt iskolai tantermekben hol lehetne a múzeum anyagának tárolását átmenetileg megoldani.
- 5./ Az összegyűjtött és feldolgozott népművészeti anyag tekintélyes része publikálásra vár. Ha ezek megjelenhetnének, megyénk büszkeségei között foglalhatnának helyet, öregbithetnék megyénk hírnevét. Jelenleg azonban szűkös anyagi kereteink nem teszik lehetővé a kiadványok szaporítását. Ezen csak szélesebbkörű összefogással, egy közös "kiadvány alap" létrehozásával tudnánk segíteni. Ezért a Népművelési Tanács kéri
  - a./ a Somogy megyei Tanács Végrehajtó Bizottságát, hogy a lehetőségekhez mérten növelje a kiadványokra szánt összeget;
  - b./ az anyagi eszközökkel is rendelkező társadalmi és tömegszervezeteket, hogy évente meghatározott összegekkel járuljanak hozzá a kiadvány alaphoz.
A kiadvány alap felhasználásával kiadásra kerülő műveket évente a Népművelési Tanács határozná meg.

1 nemély
szervezési
működése

Kérjük ezen szervek vezető testületét, tárgyalják meg a Népművelési Tanács javaslatát és állásfoglalásukról tájékoztassák a Népművelési Tanácsot.

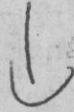
- 6./ A Somogy megyei Népművelési Tanács javasolja a Műemlékvédelmi Albizottságnak, hogy foglalkozzon a szántódi műemlék komplexum helyreállításával és a szennai református műemlék templom állagmegóvásával, ezeket a munkákat biztosítsa. Ezek az épületek megyénk legjelentősebb népművészeti alkotásai közé tartoznak. Kéri továbbá, hogy a szántódi komplexum helyreállítását és alkotását közös ülésen tanácskozzák meg.
- 7./ Megyénk szűkölködik műemlékekben. Ezek számát szinte kizárólag népi műemlékekkel lehet szaporítani. Ezért a Népművelési Tanács javaslattal fordul a Zánárdi Községi Tanácshoz, a Siófoki Járási Tanácshoz, a városi tanácshoz, a Kaposvári Járási Tanácshoz, a megyei tanácshoz, hogy közös összefogással vásárolják meg a Zánárdiban lévő boltíves tornácu házat /Ujkor 67./, Kaposváron a Kanizsai utcában lévő mézesbábos műhelyt és egy zselici házat. Ez annál inkább is sürgős feladat, mert ezek a házak utolsó napjaikat élik, az életszínvonal alakulása következtében tulajdonosaik lebontják ezeket. Megvétélük után tájmuzeumot kellene bennük berendezni.
- 8./ A Népművelési Tanács a Zalaegerszegen, Szentendrén, Miskolcon megépített, illetve építés alatt álló szabadtéri muzeumhoz hasonlóan kívánatosnak tartaná egy sonogyi skanzen létrehozását valahol Kaposvár környékén, ahol bemutatathatók lennének megyénk népi építészetének jellegzetes alkotásai, portaelrendezések; népi butorok, mezőgazdasági szerszámok, felszerelések stb. Kéri a Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságát, dolgoztassa ki ennek tervét.
- 9./ A Népművelési Tanács felkéri a megyei tanács művelődésügyi osztályát, hogy a sonogyi folklór és filmklubbal készítessen sokszorosított dia-filmeket a megye népművészetéről és gondoskodjon annak terjesztéséről. *miért csak dia?*
- 10./ A Népművelési Tanács helyesnek tartaná, ha a népi faragók foglalkoztatásának érdekében megkönnyítenék a helyi ipari engedély megszerzését. Megbizzza a művelődésügyi osztályt, hogy dolgozza ki ennek részletes tervét, melyet a Népművelési Tanács nevében az Országos Népművelési Tanácshoz terjesztünk fel. *Miért csak a faragók?*

Kaposvár, 1968. március 27.

11/ Néprajzi katalógust felkérni a múzeum.

Mező
Pedagógiai Múzeum gazdája a Tanítóképző Nem tudná a néprajzi
Súgó néprajzi kisfilmeket javasol [munkában emiatt tevékenységét követelni]
Felajánlja a Tanítóképző néprajzi tárgyait, magán, dia, fénykép — |
Elfelelt anyagok betüldése Múzeumba.
Dévai népi esztétika anyagát bekéri.
Eszék. A. anyagokat feldolgozása

Kellene: megyei katasztrófák néprajzi esztétikáról — ~~eszt~~

~~eszt~~ más népi iparművészet